

Marsz paradny na orkiestrę dętą – jak go skomponować?

Marsze to utwory, z którymi najbardziej kojarzy się orkiestra dęta. Poznajmy kilka zasad, które pomogą kompozytorom oraz aranżerom napisać dobry, programowy marsz.

Metrum, tempo, tonacje

Najlepsze metrum to 2/4 (najbardziej popularne) lub 6/8. To drugie króluje w USA, gdzie orkiestry wykonują marsze skomponowane przez króla marszy – Jana Filipa So-usę. Standardowe metrum marsza paradnego to 114 – 120 uderzeń (dla ćwierćnuty), w przypadku zaś marszy żałobnych 70-80 uderzeń. Tempo jest jednostajne przez cały okres trwania marsza. Nie robimy zwolnień czy przyspieszeń (te są możliwe, ale w marszach koncertowych, stacjonarnych). Najlepsze tonacje dla marszy to brzmiące Es-Dur, B-Dur, C-Dur, As-Dur (i ich molowe odpowiedniki w marszach żałobnych), ale oczywiście do aranżera należy wybór.

Pamiętajmy aby marsz łatwo było grać orkiestrze w marszu. Im prościej napisane tym lepiej. Na popisy techniki jest miejsce bardziej w marszach koncertowych. Tu liczy się łatwość wykonania i efektowna melodia, która łatwo wpada w ucho.

Dobór perkusji i jej rola w marszach paradnych

W marszach paradnych z instrumentów perkusyjnych zespołowi towarzyszy werbel, bęben marszowy, czynele oraz lira dzwonkowa. Bęben bije na kroki marszowe (zawsze na nogę lewą, czasem także na prawą). Czynele wspomagają forte, zaś werbel często wspomaga partie waltorni, puzon np. w fanfarkach. Bardzo często posiada także integralne partie solowe. Dzwonki (tzw. lira), noszone na specjalnej uprząży, wspomagają melodię główną, zwykle z fletu, piccolo oraz trąbki.

Części programowe marsza paradnego i ich długość oraz znaczenie

Marsz paradny rządzi się swoimi prawami prawie jak koncert czy symfonia. Posiada integralne części, które poniżej omówimy.

1. Wstęp

Wstęp do marsza zwykle posiada cztery takty, jest głośny, zaś w ostatnim takcie mamy zwykle decrescendo. Wstęp zwykle sygnalizuje odbiorcy jak charakter będzie miał cały utwór. Wstęp może być dłuższy i ma wtedy 8 lub 16 taktów. Ostatnie nuty (zwykle dwie ósemki lub rzadziej triola) wstępu mogą być przedtaktem do sekcji pierwszej.

2. Sekcja pierwsza

Sekcja pierwsza jest zwykle w mezzo piano - mezzo forte. Dynamika narasta przez cały czas. Pojawia się tu właściwa pierwsza melodia marsza grana przez sekcję sopranowo-altową (drewno, trąbki, saksofony altowe). Sekcja tenorowa (eufonium, barytony, tenory, saksofony tenorowe, fagot) mają zwykle melodię w kontrapunkcie do melodii głównej. Może ona się pojawić w drugiej powtórcie. Waltornie i puzony zwykle realizują partię rytmiczną akompaniamentu akordowego, wspomaganą przez werbel (patrz rysunek). Frazy są czterotaktowe.

5 *mf* *J*

7

1. 2. D. C. al Fine (senza rep.)

Basy trzymają rytm wspomagane przez bęben basowy. Zwykle sekcja pierwsza marsza ma 8 lub 16 (częściej) taktów oraz dwie wolty. W drugiej wolcie pod koniec pojawia się łącznik do sekcji drugiej np. fanfarki (najczęściej jest to figura: ósemka, dwie szesnastki, ósemka, pauza ósemkowa – patrz rysunek).

3. Sekcja druga

Sekcja druga charakteryzuje się głośniejszą dynamiką (*mf-f*). W większości przypadków melodia pojawia się tym razem w sekcji tenorowo-basowej (dajmy także pograć waltorniom). Sekcja sopranowo-altowa realizuje wzorzec fanfary (patrz rysunek).

Sekcja druga posiada zwykle 8 lub 16 (częściej) taktów oraz dwie wolty. Frazy są oparte na czterech taktach. Druga wolta zwykle kończy się na raz.

4. Łącznik do trio

Zwyczajowo po drugiej sekcji przed trio następuje zmiana tonacji, a samo trio zaczyna się dość głośnym łącznikiem (zwykle od 2 nawet do 8 taktów, dopuszcza się także ilość nieparzystą np. 5 lub 7), w którym pierwsza nuta sekcji sopranowo-tenorowej poprzedzona jest efektowną przednutką w postaci trioli szesnastkowej. W łączniku do trio następuje charakterystyczne przejście dynamiczne z *ff* zwykle do *p* efektownym zejściem (pasażem) tenorowo-basowym (patrz rysunek). Uwaga zdarzają się jednak marsze bez łącznika.

5. Trio

Trio to najbardziej liryczna i najcichsza część marsza. Grane jest dwa razy (dwie wolty), zawiera zwyczajowo 32 takty na woltę (choć zdarzają się wersje 2 razy po 16 taktów). Najczęściej jeden instrument lub sekcja instrumentów wprowadza pierwszą melodię w swoim rejestrze np. eufonium z grupą tenorową, drugimi i trzecimi klarnetami w rejestrach niskich (brzmi to doskonale z eufonium, grającym wtedy w swoim rejestrze średnim). W powtórce (czyli za drugim razem) pojawia się melodia kontrapunktu, zwykle w innych grupach instrumentalnych. Okazjonalnie za pierwszym i drugim

razem co jakiś czas melodii głównej oraz za drugim razem z kontrapunktem można wprowadzić ozdobniki w postaci różnego rodzaju łączników (patrz rysunek).

6. Sekcja trzecia

Tu istnieją różne możliwości. Można na tym etapie wrócić na początek utworu i przejść do Fine (zwykle końcówka drugiej sekcji) *Da capo al Fine* lub zrobić przejście na segno (zwykle początek pierwszej sekcji) i także skończyć na Fine (*Dal Segno al Fine*).

Kompozytorzy tradycyjni kontynuują marsz i wprowadzają sekcję trzecią, która zwykle ma formę wariacji na wcześniejsze tematy sekcji 1 i 2 lub jest całkowicie nową melodią. Zwykle dla kontrastu z trio, dynamika jest tu głośniejsza. Sekcja trzecia ma od ośmiu do szesnastu taktów, ale zdarzają się marsze gdzie część ta ma ich nawet 20-24.

7. Sekcja czwarta

Tu zwykle następuje *grandioso* lub *maestoso*, które nie odnosi się do tempa (w marszu żadnych zwolnień czy przyśpieszeń, jednostajne tempo), lecz do podniosłego charakteru tej sekcji. Tu następuje powrót do melodii z trio, ale już granego przez całą orkiestrę, często także w formie wariacji. Ta część grana jest w dynamice od mezzo forte do forte, posiada zwykle od 16 do 32 taktów i nie posiada powtórek. Kończy się efektowną, znana już w wcześniejszych części figurą fanfarową (patrz rysunek).

Materiały szkoleniowe

1. Bardzo polecam marsz Maggio, komp. Michele Mangani, wydawnictwo Eufonia (Włochy) jako materiał dla aranżerów. Moim zdaniem bardzo dobrze napisany i brzmiący. Materiał ten wydawnictwo udostępnia za darmo do pobrania jako plik PDF.

<https://edizionieufonia.it/wp-content/uploads/pdf/maggio.pdf>

2. Fairest of the fair (J.P.Sousa), materiał bezpłatny, bardzo liryczne trio, ciekawy układ części, trochę rozbijający tradycyjną formę, która mimo to znakomicie brzmi.

<https://bandmusicpdf.org/fairestoffair/>

PODZIĘKOWANIA

Dziękuję Panu Marcinowi Riege (Warszawa) za nakłonienie mnie do przygotowania tego materiału.

Mam nadzieję, że materiał będzie pomocny.

Jarosław WNOROWSKI – autor, klarncista, ©All Rights reserved
Prosimy o podawanie źródła w przypadku korzystania z materiału.
Polski Portal Orkiestr Dętych
www.orkiestrydete.pl

Zielona Góra, 31 sierpnia 2020